

Nejvyšší soud

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 1212/2021

Datum rozhodnutí: 5. listopadu 2021

Závěr: *Rozhodnutí, které bylo vydáno v řízení vedeném podle soudního řádu správního, nikdy nemůže zakládat překážku věci rozhodnuté pro řízení o žalobě, o níž může být rozhodnuto pouze podle občanského soudního řádu.*

Obsah: Žalobkyně se domáhala určení, že konkrétní nemovitosti v jejím vlastnictví nejsou zatíženy zástavním právem z titulu rozhodnutí správce daně o zřízení zástavního práva. Ke vzniku zástavního práva totiž mělo dojít až poté, kdy daňový dlužník již vlastníkem daných nemovitostí nebyl. Naopak žalobkyně již byla vlastníkem nemovitostí v době, kdy rozhodnutí správce daně o zřízení zástavního práva nabylo právní moci. Žalovný navrhl zastavení řízení, neboť soud nemá pravomoc rozhodovat v občanském soudním řízení o existenci či neexistenci zástavního práva zřízeného rozhodnutím správce daně. Zároveň byly správními soudy zamítnuty žaloby podané daňovým dlužníkem proti příslušným rozhodnutím správce daně. Tím byla založena překážka věci pravomocně rozhodnuté ve vztahu k otázce vzniku zástavního práva, přičemž žalobkyně byla v řízení o správních žalobách osobou zúčastněnou na řízení. Soud prvního stupně řízení o žalobě zastavil a odvolací soud toto rozhodnutí potvrdil. Soudy zdůraznily, že v soudním řízení správním bylo rozhodnuto (a to i Nejvyšším správním soudem), že správce daně nepochybil, pokud zřídil zástavní právo na nemovitostech daňové dlužnice, neboť ta byla v době jeho zřízení vlastníkem předmětných nemovitostí, jelikož k přechodu vlastnictví k nemovitostem na (aktuální) žalobkyni nemohlo dojít na základě rozhodčího nálezu, jak bylo tvrzeno. Zároveň odvolací soud dovodil, že je rozsudky vydanými v soudním řízení správním bez pochyb vázán. Oba správní soudy rozhodovaly ve správním soudnictví o správnosti rozhodnutí správce daně o zřízení zástavního práva k předmětným nemovitostem, oba shodně shledaly

rozhodnutí správce daně správním, vycházely přitom ze stejného skutku tvrzeného a prokazovaného žalobkyní také v tomto řízení a zabývaly se tak stejným předmětem jako v tomto řízení, v němž žalobkyně účinnost zřízení zástavního práva popírá. Rozsudky krajského (správního) soudu i Nejvyššího správního soudu proto představují pro toto řízení překážku věci pravomocně rozsouzené. V podaném dovolání žalobkyně namítala, že zástavní právo bylo zřízeno podle daňového řádu, a jeho režim je tedy subsidiárně podřízen režimu občanského práva včetně procesní úpravy civilního procesu. Rozhodnutím správce daně o určení rozsahu zástavního práva není soud vázán, jestliže k věci, pohledávce nebo majetkovému právu, k nimž bylo rozhodnutím správce daně uplatněno zástavní právo, vznáší své nároky osoba, která nebyla při rozhodování správce daně daňovým dlužníkem nebo ručitelem a není ani jeho procesním nástupcem. Oba rozsudky správních soudů zamítly správní žalobu směřující proti rozhodnutí správce daně o zřízení zástavního práva z důvodů neslučitelných s hmotným právem, a proto je nelze považovat za závazná hmotněprávní rozhodnutí o existenci hmotného práva samotného, kdy k rozhodování jsou v tomto směru povolány toliko soudy v občanském soudním řízení. Proto o hmotněprávní otázce existence zástavního práva zřízeného rozhodnutím správce daně dle ustanovení § 170 daňového řádu je oprávněn rozhodnout soud v občanském soudním řízení i poté, co byla v soudním řízení správním pravomocně zamítnuta žaloba na zrušení rozhodnutí o zřízení zástavního práva zřízeného dle ustanovení § 170 daňového řádu, protože v tomto řízení měl vlastník zástavy toliko postavení osoby zúčastněné na řízení, neboť toto rozhodnutí ve správním soudnictví nezakládá v občanském soudním řízení o určení neexistence zástavního práva zřízeného rozhodnutím správcem daně dle § 170 daňového řádu překážku věci rozhodnuté. Nejvyšší soud dovolání připustil k řešení dosud Nejvyšším soudem neřešené otázky posouzení překážky věci rozsouzené v řízení vedeném podle občanského soudního řádu ve vztahu k rozhodnutí vydanému podle soudního řádu správního. Dovolání bylo vyhověno. Překážka věci pravomocně rozhodnuté

(*rei judicatae*) podle ustanovení § 159a o. s. ř. patří k podmínkám řízení, jejichž nedostatek znemožňuje, aby soud v řízení, které bylo zahájeno později, rozhodl ve věci samé. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je dlouhodobě ukotvena v závěru, že překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává tehdy, jde-li v novém řízení o projednání stejné věci. O stejnou věc se jedná tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob. Tentýž předmět řízení je dán tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn (ze stejného skutku). Řízení se týká týchž osob rovněž v případě, jestliže v novém řízení vystupují právní nástupci (z důvodu univerzální nebo singulární sukcese) osob, které byly účastníky pravomocně skončeného řízení. O překážku věci pravomocně rozhodnuté by se nejednalo pouze v případě, že by v tomto řízení šlo sice o tentýž právní vztah mezi týmiž účastníky, ale nově uplatněný nárok by se opíral o jiné skutečnosti vážící se k věci, které tu nebyly v době původního řízení a k nimž došlo až později. Podstatu skutku (skutkového děje) lze přitom spatřovat především v jednání (a to ve všech jeho jevových formách) a v následku, který jím byl způsoben; následek je pro určení skutku podstatný proto, že umožňuje z projevu vůle jednajících osob vymežit ty, které tvoří skutek. V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Ve správním soudnictví poskytují soudy ochranu veřejným subjektivním právům fyzických i právnických osob. Je proto jednoznačné, že předmětem řízení podle občanského soudního řádu (včetně řízení podle části páté, mající vazbu na rozhodování správních orgánů) může být jen ochrana subjektivních práv vyplývajících ze soukromoprávních vztahů; oproti tomu předmětem řízení vedených podle soudního řádu správního může být jen ochrana subjektivních práv, do nichž bylo zasaženo postupy (rozhodnutími) vyplývajících ze vztahů veřejnoprávních. Předmět obou řízení (tedy řízení vedeného podle občanského soudního řádu a řízení vedeného podle soudního řádu správního) tak nemůže být nikdy totožný, a nemůže být samozřejmě ani totožný výsledek těchto řízení. Rozhodnutí, které bylo vydáno v řízení vedeném podle soudního řádu správního, tak nikdy nemůže zakládat překážku věci rozhodnuté pro řízení o žalobě, o níž může být

rozhodnuto pouze podle občanského soudního řádu. Žaloba o určení neexistence zástavního práva (přesněji, že nemovitost není zatížena zástavním právem) – jak je předmětem tohoto řízení – je typickou určovací žalobou podle ustanovení § 80 o. s. ř., kde účastníky (resp. těmi, jimž svědčí věcná legitimace) jsou pouze zástavní věřitel a zástavní dlužník (zástavce), tedy věcná legitimace v takovém sporu je určena podstatou hmotněprávního vztahu, jehož se týká. Oproti tomu žaloba proti rozhodnutí správního (daňového) orgánu, o které bylo rozhodnuto v řízení vedeném před správním soudem, je typickou žalobou podle ustanovení § 65 a násl. soudního řádu správního, kde okruh účastníků vyplývá z procesního předpisu. Proto nejde o totožné věci, v nichž vydané rozhodnutí správního soudu založí překážku věci pravomocně rozhodnuté.

Související judikatura: Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. 5. 1987, sp. zn. 2 Cz 12/87, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 33 Cdo 768/2011, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 530/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 795/2019, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001.

Relevantní ustanovení: § 159a občanského soudního řádu.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 26 Cdo 1377/2021

Datum rozhodnutí: 20. října 2021

Závěr: *Výzva k odstranění závadného stavu dle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku představuje hmotněprávní podmínku k podání výpovědi z nájmu bytu podle § 2291 občanského zákoníku, která odráží závažnost důsledků spojených s výpovědí bez výpovědní doby, a jen při jejím splnění může být výpověď oprávněná a platná. Výzvu, aby nájemci bytu v přiměřené době odstranili své závadné chování, popřípadě odstranili protiprávní stav, je třeba v případě společného nájmu bytu manžely oznámit nebo doručit oběma manželům.*

Obsah: Žalobci se domáhali určení neoprávněnosti výpovědi z nájmu bytu a určení, že se k této výpovědi nepřihlíží. Žalobu odůvodnili zejména tím, že jsou jako manželé společnými nájemci bytu. Byla jim doručena výpověď z nájmu bytu, kterou jim dal tehdejší pronajímatel podle § 2291 odst. 1 a 2 občanského zákoníku, s odůvodněním, že jako nájemci porušují zvláště závažným způsobem své povinnosti tím, že neuhradili nájemné

a zálohy za služby za měsíce prosinec 2014 a leden a únor 2015. Žalobci měli za to, že výpovědní důvod není dán, neboť dlužné nájemné uhradili ještě před doručením výpovědi. Poukázali rovněž na to, že upomínka k úhradě dlužného nájemného před výpovědí byla adresována a doručována pouze žalobkyni, která si však zásilku na poště nemohla vyzvednout vzhledem ke své hospitalizaci. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Nejprve se zabýval otázkou, zda byla žalobcům před podáním výpovědi z nájmu bytu doručena výzva k odstranění závadného chování dle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku. V případě doručování výzvy jde o vyřizování běžné záležitosti společnými nájemci – manžely, takže postačuje, aby tato výzva byla doručena jen jednomu z nich. Výzvu adresovanou žalobkyni (která byla vrácena pronajímateli jako nevyzvednutá v úložní době) považoval za řádně doručenu s odůvodněním, že žalobkyně se přinejmenším část dne během úložní lhůty zdržovala v předmětném bytě, tedy na adrese, kam jí byla výzva k odstranění závadného chování doručována, takže měla objektivní možnost zjistit, že má na poště uloženou zásilku, tuto si vyzvednout a seznámit se s jejím obsahem. Dále konstatoval jako nesporné, že ke dni podání výpovědi z nájmu měli žalobci dluh na nájemném a službách za dobu tří měsíců. Námitku, že ke dni doručení výpovědi byl dluh částečně uhrazen, nepovažoval z hlediska posouzení oprávněnosti výpovědi za rozhodující, neboť je podstatné, že dluh existoval ke dni dání výpovědi. Odvolací soud rozsudek potvrdil. V případě doručování výzvy podle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku jde dle názoru odvolacího soudu o úkon, který se netýká samotné existence nájemního vztahu (neodvívá se od něj vznik, změna ani zánik nájemního vztahu, nýbrž jen možnost dát nájemcům výpověď z nájmu), a proto jde o pouhé upozornění dané pronajímatelem nájemci (nájemcům), aby v přiměřené době odstranili své závadné chování, o němž s největší pravděpodobností navíc vědí. Je-li placení nájemného zjevně běžnou záležitostí, je běžnou záležitostí i napravení stavu jeho neplacení. Shodně jako soud prvního stupně s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu považoval výzvu k odstranění závadného stavu za řádně doručenu žalobkyni, která měla objektivně příležitost se seznámit s jejím obsahem, a rovněž shledal, že výpovědní důvod byl naplněn, neboť ke dni dání, případně odeslání výpovědi dlužili žalobci nájemné a zálohy za služby za dobu tří měsíců. V dovolání žalobci žádali o posouzení

otázky, zda postačuje k oprávněnosti důvodu výpovědi ze strany pronajímatele z nájmu bytu dle § 2291 odst. 2 občanského zákoníku spočívajícího v nezaplacení nájemného a úhrad za plnění spojená s užíváním bytu ve výši odpovídající trojnásobku měsíčního nájemného a zmíněných úhrad existence tohoto protiprávního stavu ke dni dání výpovědi, nebo musí existence tohoto protiprávního stavu trvat i v okamžiku doručení, resp. dojití výpovědi nájemci bytu. S touto otázkou pak spojili některé další. Dovolání shledal Nejvyšší soud přípustným k posouzení otázky, zda je třeba výzvu dle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku (aby nájemci v přiměřené době odstranili své závadné chování, popřípadě odstranili protiprávní stav) oznámit nebo doručit oběma manželům v případě jejich společného nájmu bytu, neboť ta nebyla dovolacím soudem dosud řešena, přičemž je pro řešení věci prvořadá. K institutu společného nájmu bytu manžely se Nejvyšší soud vyslovil v mnoha rozhodnutích podle dřívějšího občanského zákoníku tak, že právo společného nájmu bytu manžely, jehož podstata spočívá v tom, že svědčí oběma manželům společně a nedílně, se projevuje jak pokud jde o výkon tohoto práva, tak pokud jde o jeho zánik, přičemž v hmotněprávní oblasti se tato nedílnost projevuje tím, že výpověď musí směřovat vůči oběma manželům a oběma musí být také doručena. V řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu (později v řízení o neplatnost výpovědi) mají manželé – společní nájemci – postavení nerozlučných společníků (§ 91 o. s. ř.), a proto musí být oba účastníky tohoto řízení. Na závěry o nedílnosti práva společného nájmu bytu manžely navázala soudní praxe i v případě návrhu na zvýšení nájemného z bytu, kdy dospěla k závěru, že takový návrh je jednostranným adresovaným hmotněprávním úkonem; proto musí splňovat obecné náležitosti právního úkonu ve smyslu § 34 a násl. starého občanského zákoníku a musí být adresován a doručen druhé straně právního vztahu nájmu bytu, tj. nájemci či v jiných (možná častějších) případech oběma manželům jako společným nájemcům bytu. Uvedené závěry jsou využitelné i pro současnou úpravu (§ 745 občanského zákoníku), neboť podstata institutu společného nájmu bytu manžely se nezměnila. Výzva k odstranění závadného stavu dle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku představuje hmotněprávní podmínku, která odráží závažnost důsledků spojených s výpovědí bez výpovědní doby („okamžitě“ skončení nájmu, povinnost nájemce byt vyklidit bez

zbytečného odkladu, nejpozději do jednoho měsíce od skončení nájmu), a jen při jejím splnění může být výpověď oprávněná a platná. Nájemce má tak možnost k nápravě svého závadného chování (protiprávního stavu) a odvrácení skončení nájmu výpovědí bez výpovědní doby; napraví-li své chování (protiprávní stav) v poskytnuté (přiměřené) době, výpovědní důvod pomine. Výzva nemusí být písemná, ale aby tato hmotněprávní podmínka byla splněna, musí obsahovat specifikaci (popis) závadného chování (protiprávního stavu) a k nápravě musí pronajímatel nájemci stanovit přiměřenou dobu. Přiměřenost poskytnuté doby k nápravě závadného chování nájemce bude nutné posuzovat vždy individuálně s ohledem na závadné chování (protiprávní stav), které má být napraveno (odstraněno). Jinak řečeno, výpověď z nájmu bytu bez výpovědní doby může tedy dát pronajímatel nájemci teprve poté, co ho řádně vyzval k odstranění závadného chování (protiprávního stavu) a marně uplynula doba k nápravě tohoto závadného chování. Má-li být nájemce podle § 2291 odst. 3 občanského zákoníku vyzván, aby odstranil své porušení povinnosti zvlášť závažným způsobem, je logické, že takové závažné porušení povinnosti musí existovat již v době podání výzvy a musí v ní být také specifikováno. Jestliže výzva k nápravě závadného chování představuje hmotněprávní podmínku, bez níž se k výpovědi nájmu bytu nepřihlíží, je třeba dovodit, že musí směřovat (musí být doručena) vůči těm nájemcům, kterým je výpověď z nájmu bytu poslána. Vyplývá-li tedy z ustálené judikatury, že výpověď z nájmu bytu se doručuje oběma manželům jako společným nájemcům, je logické, aby i výzva jako zákonem předpokládaná podmínka předcházející výpovědi z nájmu bytu byla směřována a doručována jim oběma. Tento závěr je odůvodněn i tím, že jde o záležitost výjimečnou co do dopadu na daný smluvní nájemní vztah, neboť v jejím důsledku může dojít k jednostrannému ukončení nájemního vztahu ze strany pronajímatele. Nejde tedy o pouhé upozornění v běžné záležitosti, jak výzvu k nápravě závadného stavu předcházející tzv. okamžité výpovědi z nájmu bytu označil odvolací soud.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 26 Cdo 4249/2016.

Relevantní ustanovení: § 2291 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2386/2020

Datum rozhodnutí: 6. října 2021

Závěr: *V případě neoprávněného zásahu obce do osobnostních práv člověka, nejde-li o výkon veřejné moci, přichází v úvahu obecná odpovědnost za újmu. Pro takový případ podle § 2914 věty první občanského zákoníku platí, že byl-li neoprávněný zásah do osobnosti způsoben někým, kdo byl použit obcí k realizaci její činnosti, odpovídá za škodu jím způsobenou (nejde-li o exces) obec. Starosta jako jeden z orgánů obce vykonává funkci, která má veřejnoprávní charakter, a to i když jedná v rámci samostatné působnosti obce či správy jejího majetku. Při výkonu své funkce se musí řídit zákonem o obcích, respektovat vůli obce (subjektu spravovaného kolektivního orgánu – zastupitelstvem) a prezentovat ji navenek (byť by se jeho osobní názor od stanoviska obce lišil). Proto jej nelze považovat ani za jiného pomocníka ve smyslu § 2914 občanského zákoníku.*

Obsah: Spor byl veden o ochranu osobnosti. Žalobce se domáhal uložení povinnosti vůči starostovi obce, aby mu byl zaslán omluvný dopis. Soudy obou nižších stupňů žalobu zamítly. Žalovaný, který je starostou obce, byl telefonicky osloven redaktorkou rozhlasové stanice Frekvence 1, aby se jakožto starosta vyjádřil ke kácení dřevin na obecních pozemcích. Jeho vyjádření se týkalo rekultivace zeleně na obecních pozemcích. Starosta poskytl informace o průběhu akce a o tom, jak bude naloženo s pokáceným dřevem. V telefonickém rozhovoru s redaktorkou se zmínil též o žalobci, avšak tato zmínka nebyla odvysílána. Odvolací soud posoudil věc podle § 81 a § 82 odst. 1 občanského zákoníku s tím, že žalovaný není ve sporu pasivně legitimován, neboť svým vyjádřením realizoval činnost právnické osoby, dané obce. Žalovaný byl rozhlasovou stanicí osloven jako starosta obce a jako takový se také ve vysílání k věci vyjadřoval, neboť poskytl informace týkající se průběhu akce a k tomu, jak bude naloženo s pokáceným dřevem, vysvětlil postoj obce. Svým vyjádřením nesledoval své vlastní zájmy či potřeby. Zmínil se sice o žalobci, avšak nepoužil žádné vulgární výrazy, dopustil se pouze drobné nepřesnosti ohledně vysázení tují, které proběhlo před mnoha lety, a jeho vyjádření neobsahovalo žádné dehonostující osobní útoky. Svými výroky žalovaný nepřekročil své pravomoci. Nešlo o exces, a jeho jednání je tak přičitatelné obci, kterou reprezentuje. Žalovaný je navíc volným zástupcem obce, jehož projevy učiněné

ve veřejném zájmu jsou kryty tzv. úřední licenci, neboť jde o výkon pravomoci úřední osoby, který požívá vyšší míry ochrany. Výroky na adresu žalobce pak nebyly rozhlasovou stanicí odvysílány a vyjádření žalovaného bylo zveřejněno bez jakékoliv zmínky o žalobci. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání s tím, že otázka pasivní legitimace žalovaného byla odvolacím soudem vyřešena v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí odvolacího soudu. Namítá, že v daném případě sice žalovaný vystupoval jako starosta obce, dotčenými výroky se však nevyslovil v rámci běžné reprezentace obce, ale šlo o jeho osobní obranu a hodnocení osoby žalobce; jednal tedy v soukromém zájmu. Navíc nešlo o výroky, které by představovaly vůli obce schválenou k tomu příslušným orgánem, ale útok vůči žalobci a jeho nepodložené obvinění; žalobce k prokázání tohoto svého tvrzení navrhoval důkazy, soud je však neprovedl. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným k řešení otázky subjektu odpovědného za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnostních práv starostou obce, která za účinnosti občanského zákoníku nebyla dovolacím soudem vyřešena. Dovolání však nevyhověl. Podle § 81 odst. 1 občanského zákoníku chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Podle odst. 2 tohoto ustanovení ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Podle § 82 odst. 1 občanského zákoníku člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Podle § 2914 občanského zákoníku, kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám. Zavázal-li se však někdo při plnění jiné osoby provést určitou činnost samostatně, nepovažuje se za pomocníka; pokud ho však tato jiná osoba nepečlivě vybrala nebo na něho nedostatečně dohlížela, ručí za splnění jeho povinnosti k náhradě škody. Do osobnosti člověka, resp. do jejích jednotlivých složek, jak jsou demonstrativně vypočteny v § 81 odst. 2 občanského zákoníku, může být neoprávněně zasazeno osobou fyzickou, osobou právnickou, ale i subjektem, který je povolán k výkonu veřejné moci a jedná ve sféře práva veřejného. Tyto případy je třeba pečlivě rozlišovat s ohledem na okruh osob povinných

k náhradě nemajetkové újmy. Z dosavadní judikatury Nejvyššího soudu vztahující se k občanskému zákoníku plyne, že vykoná-li neoprávněný zásah do osobnosti člověka některý ze subjektů uvedených v § 3 zákona č. 82/1998 Sb. při výkonu veřejné moci, který je mu svěřen, odpovídá za tento zásah a případnou újmu stát, a to v případě, že se tak za podmínek stanovených tímto zákonem stalo nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Takto by bylo namíste postupovat v případě, že by obec v daném vztahu vystupovala jako orgán veřejné moci. Avšak v projednávané věci mělo k zásahu do osobnostních práv žalobce dojít v souvislosti se správou majetku obce. Obec je veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek, vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Správu vlastního majetku realizuje obec v rámci samostatné působnosti ve smyslu § 35 zákona o obcích. Dispozice s obecním majetkem má zvláštní soukromoprávní povahu a rozhodování obce o vlastním majetku není výkonem veřejné moci. Pro takový případ podle § 2914 věty první občanského zákoníku platí, že byl-li neoprávněný zásah do osobnosti způsoben někým, kdo byl použit obcí k realizaci její činnosti, odpovídá za škodu jím způsobenou (nejde-li o exces) obec. Žalovaný předmětný výrok pronesl jako starosta obce. V rozhovoru se vyjadřoval k okolnostem kácení dřevin na obecních pozemcích, jež bylo schváleno zastupitelstvem a proběhlo podle předem připraveného projektu, vypracovaného odbornou firmou. Jestliže se žalovaný jako starosta obce v rozhovoru vyjadřoval k okolnostem týkajícím se nakládání s obecními pozemky, činil tak zcela v rámci své pravomoci (i povinnosti, již mu ukládá § 103 odst. 1 zákona o obcích) reprezentovat obec navenek a informovat veřejnost o činnosti i záměrech obce, a to i v případě, že nejde o výkon veřejné moci, ale o nakládání s jejím majetkem. Odpovědnost za případný neoprávněný zásah do osobnosti žalobce tak nese podle § 81, § 82 a § 2914 věta první občanského zákoníku obec. Žalovaný by za újmu odpovídal v případě tzv. excesu. Jak vyplývá z ustálené judikatury, pouze v případě, že se činnost použité fyzické osoby neděla v rámci pověřením vymezené činnosti, ale šlo o vybočení z tohoto rámce, tedy o jednání z vlastní iniciativy a ve vlastním zájmu (exces), postihují občansko-právní sankce přímo tuto fyzickou osobu. Pro posouzení, zda o exces šlo, je rozhodující, zda jednání (či opomenutí) mělo místní, časový a především věcný (vnitřní účelový) vztah

k činnosti (úkolům) osoby pověřené. V případě excessu se jedná o takovou činnost, kterou škůdce sledoval výlučně uspokojování svých zájmů či potřeb, popřípadě zájmů třetích osob, jež nesouvisejí s jeho úkoly. Takové okolnosti však shledány nebyly.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2092/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 30 Cdo 122/2018, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 25 Cdo 705/2019; nález Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 93/99.

Relevantní ustanovení: § 81, § 82 a § 2914 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II.ÚS 1011/21

Datum rozhodnutí: 29. listopadu 2021

Závěr: *Právní úprava pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla je v kontextu právní úpravy obsažené v evropském právu a jejích důsledků nedostatečná, protože je nepředvídatelná a důsledky z ní plynoucí zcela nahodilá. Ačkoliv nemusí být pojištěním kryta jakákoliv újma, měl by zákonodárce právní úpravy upravit tak, aby byla do budoucna předvídatelná.*

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o zaplacení náhrady škody. Té se domáhala Sociální poistovna vůči stěžovateli (původně žalovanému). Nárok byl založen tím, že stěžovatelův zaměstnanec způsobil dopravní nehodu, při které utrpěl těžká zranění pojištěnec Sociální poistovni. Ta mu pak vyplácela po určitou dobu invalidní důchod, jehož zaplacení se domáhala po stěžovateli. Soud prvního stupně posoudil věc jako věc s cizím prvkem s tím, že pravomoc českých soudů se odvíjí od čl. 2 odst. 1 nařízení Rady ES č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, neboť stěžovatel má své obvyklé místo pobytu v České republice. Rozhodným právem je hmotné právo Slovenské republiky s odkazem na čl. 85 odst. 1 písm. b) nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, s ohledem na sídlo žalobkyně coby plátce dávek důchodového pojištění, která se nachází na území Slovenské republiky. Rozhodl pak podle § 238 odst. 1

zákona č. 461/2003 Zb., o sociálnom poistení, ve spojení s § 420 odst. 2 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, tak, že žalobkyně má vůči stěžovateli právo na náhradu škody, která jí vznikla výplatou dávek v důsledku zaviněného protiprávního jednání jeho zaměstnance ve výši uvedené ve vyhovujícím výroku. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Nejvyšší soud dovolání odmítl. Stěžovatel namítal v ústavní stížnosti, že napadená rozhodnutí nejsou dostatečně odůvodněna, zejména pak že nebylo možno uzavřít otázku zavinění nehody jeho zaměstnancem pouze z obsahu trestního spisu. Nárok byl též v rozporu s dobrými mravy, neboť stěžovatel je jako český občan znevýhodněn proti slovenskému občanovi z toho důvodu, že v České republice se nelze proti nastalé situaci jakkoli pojistit a absentuje zde zákonný rámec ke splnění povinností stěžovatelem. Všechny pojišťovny, na které se obrátil s žádostí o pojištění či připojištění zahrnující sporný nárok, odpověděly, že takový produkt nenabízejí. S nárokem žalobkyně totiž nepočítá český zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. S odkazem na ustanovení § 6 odst. 4 uvedeného zákona Česká pojišťovna odmítla hradit regres sociálních či jiných pojišťoven, které se netýkají nákladů léčení hrazených z veřejného zdravotního pojištění a dávek vyplacených z nemocenského pojištění. Dle stěžovatele Česká republika nedostatečně implementovala nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení do českého právního řádu. Proto by neměl být zavázán k úhradě nákladů, které platné vnitrostátní právo nezná a splnění uvedené povinnosti mu neumožňuje. Ústavní soud ústavní stížnost zamítl. Nařízení je normativním pramenem práva Evropské unie. Pravidla o přímé použitelnosti nařízení a jeho přednostní aplikaci před vnitrostátním právem jsou jasně zakotvena v čl. 10a Ústavy České republiky ve spojení s čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie, podle něž má nařízení obecnou působnost a je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech. Nařízení je tedy nástroj integrace, který upravuje konkrétní skutkové situace pro abstraktně určené adresáty. Nařízení se tedy lze v zásadě dovolávat vůči jednotlivcům, aniž by muselo být přeneseno do vnitrostátního práva, což české obecné soudy učinily. Ustálená rozhodovací praxe Ústavního soudu pokládá unijní právo za právo podústavní a k jeho výkladu i z tohoto důvodu není Ústavní soud příslušný. Unijní právo by však jako jakýkoliv jiný právní systém

mělo být správně a jednotně aplikováno. Otázkou, jaké právo se na řešení případu s mezinárodním prvkem vztahuje a zda a v jakém rozsahu tuto otázku řeší přímo aplikovatelné nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, se zabýval rozsudek Evropského soudního dvora ve věci C-428/92 ze dne 2. 6. 1994. Rozsudek řešil dopad čl. 93 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71, o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství. Znění čl. 93 tohoto nařízení se přitom téměř doslovně shoduje se zněním čl. 85 nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Závěry rozsudku ESD jsou tak plně použitelné i na nyní posuzovaný případ. Čl. 85 nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení je třeba vnímat jako právní normu kolizní povahy, která pro soud členského státu rozhodující žalobu, již je uplatněn vůči třetí straně regresní nárok instituce, která poskytla poškozenému dávky, určuje jako rozhodné právo členského státu, kterému podléhá instituce, která dávky poskytla. Rozhodné právo státu instituce, která dávky poškozenému poskytla, přitom dopadá nejen na otázku určení, zda instituce přebírá nárok příjemce dávek vůči třetí straně, ale také na určení povahy a rozsahu nároků, které instituce převzala nebo které může přímo požadovat vůči třetí straně. Na řešení otázky, zda, místo či spolu s osobou stěžovatele, který byl zaměstnavatelem škůdce v době, kdy způsobil škodu, je či jsou pasivně legitimovány v členském státě, který uznává regresní nárok žalobkyně, i jiné subjekty, je nutné aplikovat hmotné právo členského státu, na jehož území došlo ke škodě. Stěžovatel se hájí tím, že měl uzavřenou smlouvu o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla u České pojišťovny, a. s. Ta se zaplacení regresní náhrady z titulu vyplacených dávek invalidního důchodu od počátku bránila (žalobkyně ji k úhradě náhrady primárně vyzývala, v žalobě její vedlejší účastenství navrhovala a opakovaně existenci nároku vůči ní i v průběhu řízení tvrdila, její vedlejší účastenství na straně žalované navrhoval i stěžovatel). Její argumentace spočívala v tom, že Sociálna poisťovňa má nárok výlučně vůči odpovědné třetí osobě, již je sám škůdce, viník této nehody. Pojištěný škůdce má vůči svému odpovědnostnímu pojistiteli právo na to, aby za něj uhradil škodu v rozsahu stanoveném pojistnou smlouvou a zákonem, jímž se tato smlouva řídí, což je v daném případě zákon o pojištění odpovědnosti. Podle § 6 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti má pojištěný

právo, aby poškozenému za pojištěného pojistitel uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku tam uvedená plnění. Dále pak má pojištěný právo, aby za něj pojistitel uhradil příslušnou zdravotní pojišťovnou uplatněný a prokázaný nárok na náhradu nákladů vynaložených na zdravotní péči hrazenou z veřejného zdravotního pojištění podle zákona upravujícího veřejné zdravotní pojištění, jestliže zdravotní pojišťovna vynaložila tyto náklady na zdravotní péči poskytnutou poškozenému, pokud ke škodné události, ze které tato škoda vznikla a kterou je pojištěný povinen nahradit, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti. To platí obdobně i v případě regresní náhrady předepsané k úhradě pojištěnému podle zákona upravujícího nemocenské pojištění (§ 6 odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti). Tento výčet plnění pojišťovna označuje za taxativní s tím, že žádné jiné nároky dalších subjektů nejsou odpovědnostním pojištěním vozidla kryty a nelze je proto z něj hradit. Uplatněné dávky invalidního důchodu nejsou dávkami nemocenského pojištění a nejedná se ani o náklad na zdravotní péči vynaložený zdravotní pojišťovnou. Regresní nárok slovenské pojišťovny není kryt předmětem z uzavřeného povinného ručení a uhrazení nároku se tak nelze proti ní domáhat. Provoz vozidel je v našem prostředí natolik rozšířenou činností, že je častým zdrojem kolizí a z nich plynoucích škod. Proto celou oblast pokrývá úprava povinného smluvního pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zákon o pojištění odpovědnosti), která odráží kromě jiného evropské předpisy (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. 9. 2009 o pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění). Protože zákon nyní zakládá přímé nároky poškozeného proti pojistiteli, je i tato úprava relevantní ve vztahu k zákonnému rámci odpovědnosti. Jde o pojistné plnění, které se sice odvíjí od občanskoprávní povinnosti k náhradě škody, má však pojistný limit (§ 3a zákona o pojištění odpovědnosti) i přesně definované výluky, při nichž pojistné plnění nenáleží. Ze znění zákona o pojištění odpovědnosti vyplývá, že nárok na uhrazení vyplacených dávek invalidního důchodu není ze zákona kryt pojištěním odpovědnosti z provozu vozidla. Vzhledem k tomu, že smluvní ujednání na tento typ pojistného krytí nepamatoval, nelze se nároku proti České pojišťovně, a. s., úspěšně domáhat. Podle českého hmotného práva tedy škůdce zůstane při

plnění regresního nároku na náhradu dávek invalidního důchodu vyplacených v jiném členském státě osamocen. Z pohledu ústavněprávního tak v dané věci bylo klíčovou otázkou posouzení ústavní konformity interpretace a aplikace uvedených ustanovení evropských předpisů i civilního hmotného práva, a to zejména z pohledu základních práv zakotvených v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny ze strany obecných soudů. Jejich porušení Ústavní soud neshledal. Ústavní soud však nemohl přehlédnout, že právní úprava vykazuje jisté deficity. Podle § 5 odst. 7 zákona o pojištění odpovědnosti platí, že v případě újmy způsobené provozem tuzemského vozidla na území jiného členského státu se rozsah pojištění odpovědnosti řídí právní úpravou tohoto jiného členského státu, pokud podle tohoto zákona nebo podle pojistné smlouvy není tento rozsah širší. Při škodné události v zahraničí se na určení rozsahu a limitu pojistného plnění užije dle principu teritoriality právní úprava členského státu, na jehož území ke škodné události došlo. Pokud jsou podmínky pojistné smlouvy nebo česká právní úprava z hlediska rozsahu a limitu pojištění pro poškozeného výhodnější, užije se tato úprava před cizím právním řádem. Dopady výše popsané úpravy na posuzovaný případ provozovatele vozidla jsou zcela nepředvídatelné a svým způsobem nahodilé. Do značné míry totiž závisí na místě, kde k dopravní nehodě došlo, a na specifikách úpravy regresních náhrad poskytovatele dávek invalidního důchodu v jednotlivých členských státech Evropské unie. Pokud by k dopravní nehodě došlo na území Slovenska, rozsah pojištění odpovědnosti by se řídil slovenskou právní úpravou. Podle § 4 odst. 3 zákona č. 381/2001 Z. z., o povinnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovým vozidlom, platí, že pojištěný má z pojištění odpovědnosti právo, aby pojistitel za něho mimo jiné nahradil i příslušným subjektem vyplacené důchodové dávky. Pokud by poškozeným byl občan České republiky či jiného státu s podobnou úpravou regresních náhrad instituce vyplácející dávky invalidního důchodu, provozovatel by žalovaný nárok hradit nemusel. V oblasti sociálního zabezpečení v rámci Evropské unie přitom nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale pouze k jejich koordinaci. Důvodem je různorodost sociálních systémů těchto zemí, které jsou založeny na odlišných principech a mají i různá institucionální

uspořádání. Koordinace ponechává národní předpisy beze změn – rozdíly mezi národními systémy tak zůstávají. Ústavní soud si je vědom toho, že ne každá újma vzniklá při provozu motorového vozidla se odškodňuje pojistným plněním z povinného pojištění. Ze zákonné úpravy je zřejmé, že zákonné pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla má zásadně pokrývat co nejširší okruh újem, které vzniknou v souvislosti s dopravními nehodami, aby jednak poškozenému byla poskytnuta možnost dosáhnout odškodnění, jednak aby i provozovatel vozidla mohl využít dobrodiní pojištění odpovědnosti za škodu vyvolanou relativně nebezpečnou činností, jíž je provoz silničního motorového vozidla. Na druhé straně však nejde o pojištění absolutní či všezahrnující. Je proto správný závěr, že ne každá škoda (újma) vzniklá zvláštní povahou provozu motorového vozidla, za kterou odpovídá provozovatel či řidič, se odškodňuje prostřednictvím pojistného plnění, resp. že pojišťovna je povinna za odpovědnou osobu plnit poškozenému pouze tehdy, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky. I při vynaložení maximální preventivní péče v podobě navýšení zákonného limitu pojistného plnění v pojistné smlouvě provozovatel nebude před plněním náhrad jednoznačně souvisejících s dopravní nehodou v podobě regresního nároku zahraniční instituce v budoucnu ochráněn. Naznačená míra nejistoty jakéhokoli provozovatele ohledně následků souvisejících s dopravní nehodou je podle názoru Ústavního soudu zcela neúnosná. Nápravu uvedeného deficitu do budoucna nemohou zjednat obecné soudy a nemůže tak učinit ani Ústavní soud, jakožto negativní zákonodárce. Nezbyvá proto než apelovat na zákonodárce, aby na zmíněné nedostatky právní úpravy pamatoval při budoucích legislativních úpravách.

Související judikatura: Rozsudek Evropského soudního dvora C-428/92 ze dne 2. 6. 1994, Deutsche Angestellten-Krankenkasse proti Laererstandens Brandforsikring G/S.

Relevantní ustanovení: Čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 11 Listiny základních práv a svobod, § 6 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, čl. 85 nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

Zpracoval: Jan Tryzna